

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 lipca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Artymiuk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marek Pietruszyński

SSN Barbara Skoczowska

Protokolant Jolanta Włostowska

w sprawie **A. K.**

oskarżonego o czyn z art. 288 § 1 k.k. i art. 284 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.,
po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

w dniu 4 lipca 2023 r.,

kasacji wniesionej przez Prokuratora Generalnego na niekorzyść oskarżonego
od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Świdnicy

z dnia 18 maja 2022 r., sygn. akt IV Ka 75/22,

uchylającego wyrok Sądu Rejonowego w Wałbrzychu

z dnia 7 grudnia 2021 r., sygn. akt III K 2016/20 i umarzającego postępowanie karne
na podstawie art. 17 § 1 pkt 10 k.p.k.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w Świdnicy do ponownego rozpoznania w
postępowaniu odwoławczym.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w Wałbrzychu wyrokiem z dnia 7 grudnia 2021 r., sygn. akt III K 2016/20, uznał oskarżonego A. K. za winnego tego, że „w dniu 23 lipca 2020 r. w W., woj. [...], dokonał uszkodzenia instalacji odgradzającej ciąg pieszy od jezdni przy ul. [...], poprzez odcięcie trzech słupków metalowych, a następnie dokonał ich przywłaszczenia, czym spowodował szkodę w kwocie 1.699,05 zł na rzecz S. K.”, tj.

występku z art. 288 § 1 k.k. i art. 284 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. i za ten czyn, na podstawie art. 288 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 3 k.k. przy zastosowaniu art. 37a § 1 k.k., wymierzył oskarżonemu karę 100 stawek dziennych grzywny, ustalając wysokość stawki dziennej na kwotę 20 zł. Jednocześnie sąd *a quo*, w oparciu o przepis art. 46 § 1 k.k., orzekł wobec A. K. obowiązek naprawienia szkody poprzez zapłatę na rzecz S. K. kwoty 1.699,05 zł, a także zwolnił oskarżonego od wydatków poniesionych przez Skarb Państwa od chwili wszczęcia postępowania, zaliczając je na rachunek tegoż Skarbu Państwa i nie wymierzył mu opłaty.

Apelację od tego rozstrzygnięcia wniósł obrońca oskarżonego A. K.

Po przeprowadzeniu w toku postępowania odwoławczego postępowania dowodowego, wyrokiem z dnia 18 maja 2022 r., sygn. akt IV Ka 75/22, Sąd Okręgowy w Świdnicy uchylił zaskarżony wyrok Sądu pierwszej instancji i przy przyjęciu, że czyn przypisany oskarżonemu A. K. stanowi występki z art. 288 § 1 k.k. polegający na tym, że „w dniu 23 lipca 2020 r. w W., woj. [...], oskarżony dokonał zniszczenia instalacji odgradzającej ciąg pieszy od jezdni przy ul. [...] poprzez odcięcie trzech słupków metalowych stanowiących elementy tejże instalacji o wartości nie większej niż 1.699,05 zł działając na szkodę Gminy W.”, na podstawie art. 17 § 1 pkt 10 k.p.k. w zw. z art. 288 § 1 k.k. i art. 414 § 1 k.p.k. – umorzył postępowanie wobec braku wniosku o ściganie pochodzącego od pokrzywdzonego. Jednocześnie Sąd odwoławczy rozstrzygnął o kosztach procesu obciążając nimi Skarb Państwa.

Od tego wyroku Sądu Okręgowego kasację – w dniu 11 maja 2023 r. – złożył Prokurator Generalny. Zaskarżył wskazane orzeczenie w całości na niekorzyść oskarżonego, podnosząc zarzut rażącego i mającego istotny wpływ na treść orzeczenia „naruszenia przepisów prawa karnego procesowego, a mianowicie art 7 k.p.k. i art. 410 k.p.k. w zw. z art. 12 § 1a k.p.k. w zw. z art. 12 § 1 i 3 k.p.k., art. 16 § 1 k.p.k. oraz art. 17 § 1 pkt 10 i § 2 k.p.k., polegającego na błędnym przyjęciu, że pokrzywdzony przestępstwem z art. 288 § 1 k.k. – Gmina W., mimo wiedzy o toczącym się postępowaniu karnym, którego przedmiotem było zniszczenie części instalacji odgradzającej ciąg pieszy od jezdni, przy świadomości przysługującego jej prawa własności tejże instalacji, nie wyraziła w toku postępowania przygotowawczego woli ścigania sprawcy popełnionego na jej szkodę przestępstwa,

co uzasadniało zaniechanie przez Sąd *ad quem*, wystąpienia do tego podmiotu celem uzyskania wniosku o ściganie, a w konsekwencji błędnym uznaniu, że wystąpiła określona w art. 17 § 1 pkt 10 k.p.k. negatywna przesłanka procesowa wyłączająca prowadzenie postępowania o popełnienie czynu z art. 288 § 1 k.k. w postaci braku wniosku o ściganie pochodzącego od osoby uprawnionej, skutkująca zaistnieniem bezwzględniej przesłanki procesowej z art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k. i koniecznością umorzenia postępowania karnego przeciwko oskarżonemu A. K. w sytuacji, gdy w związku z ustaleniem dopiero na etapie postępowania odwoławczego Gminy W., jako podmiotu faktycznie pokrzywdzonego przestępstwem zarzucanym oskarżonemu A. K., po uprzednim pouczeniu stron o możliwości zakwalifikowania czynu będącego przedmiotem postępowania karnego wyłącznie z art. 288 § 1 k.k., zgodnie z przepisem art. 12 § 1a zd. drugie k.p.k. w zw. z art. 12 § 1 zd. drugie i § 3 k.p.k. oraz art. 17 § 2 k.p.k. i art. 16 § 1 k.p.k., na Sądzie *ad quem* – m.in. w ramach realizacji zasady lojalności procesowej – ciążył obowiązek pouczenia tego pokrzywdzonego o przysługującym mu uprawnieniu do złożenia wniosku o ściganie, konsekwencjach jego złożenia oraz możliwości cofnięcia go, a także warunkach dokonania tej czynności, celem swobodnego podjęcia przez organ uprawniony do działania w imieniu pokrzywdzonego, który nie jest osobą fizyczną, decyzji o złożeniu wniosku i konsekwencjach takiego działania, a zaniechanie wykonania tego obowiązku wywołało ujemne skutki procesowe dla pokrzywdzonego”.

W związku z tym zarzutem autor kasacji wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Świdnicy do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja Prokuratora Generalnego okazała się oczywiście zasadna, co – wobec jej złożenia z zachowaniem terminu określonego w art. 524 § 3 k.p.k. – umożliwiło jej rozpoznanie i uwzględnienie na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

Trafnie zauważył skarżący w złożonym nadzwyczajnym środku zaskarżenia, że rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego w Świdnicy zapadło z rażącym i mającym istotny wpływ na treść orzeczenia naruszeniem przepisów prawa karnego procesowego.

W treści uzasadnienia do zaskarżonego wyroku Sąd drugiej instancji wskazał, że pokrzywdzonym zarzucanym oskarżonemu przestępstwem pozostaje Gmina W., która mimo zawiadomienia w toku postępowania przygotowawczego o zaistniałym czynie oskarżonego nie wyraziła woli ścigania sprawcy nie czując się pokrzywdzonym i uznając, że poszkodowanym pozostaje S. K., bo – tak zdaniem sądu *ad quem* – należy odczytywać treści pisma tego podmiotu z dnia 3 listopada 2020 r. Gmina W. – jak to dalej wywiedziono w pisemnych motywach zaskarżonego wyroku – pomimo świadomości, że pozostaje właścicielem i dysponentem zainstalowanych na należącym do niej gruncie słupków, nie czując się pokrzywdzonym nie wyraziła woli ścigania sprawcy. Jak dalej uznał Sąd Okręgowy, wobec powyższego w niniejszej sprawie nie doszło do naruszenia prawa procesowego, tzn. art. 12 § 1 k.p.k., przez organ ścigania, na skutek zaniechania pouczenia osób uprawnionych do złożenia wniosków, w wyniku czego doszło do złożenia tych wniosków przez osoby, którym uprawnienia w tym względzie nie przysługiwały. Sąd odwoławczy w rezultacie powyższych rozważań skonstatował, że nie widzi powodów, aby na etapie postępowania w drugiej instancji „wyjednywać wolę ścigania przestępstwa od podmiotu, który reprezentowany jest przez profesjonalnych prawników i mając świadomość zaistnienia przestępstwa i swego właścicielskiego statusu woli ścigania nie wyrażał”, w związku z czym umorzył postępowanie w niniejszej sprawie.

O ile jako bezsporne jawi się stanowisko Sądu odwoławczego w zakresie subsumpcji oraz dokonanych przez ten Sąd ustaleń stanu faktycznego co do, pokrzywdzonego tym czynem podmiotu (z chwilą związania z gruntem w sposób trwałe, poprzez wkopanie i zabetonowanie metalowych słupków jako elementów instalacji odgradzającej ciąg pieszy od jezdni, S. K. przeniósł własność nabytych przez siebie elementów małej architektury na rzecz właściciela drogi - Gminy W.), to na gruncie analizowanej sprawy nie znajduje uzasadnienia wyrażony przez Sąd Okręgowy w Świdnicy pogląd, że Gmina W., poprzez zaniechanie złożenia wniosku o ściganie, przy świadomości zaistnienia przestępstwa i toczącego się w związku z tym postępowania karnego oraz świadomości swego właścicielskiego statusu w odniesieniu do zniszczonego mienia, swobodnie wyraziła swoją wolę i z pełną świadomością związanych z tym skutków prawnych, zaniechała złożenia wniosku o

ściganie i przez takie postępowanie skutecznie wyzbyła się uprawnienia do żądania ścigania sprawcy popełnionego na jej szkodę przestępstwa z art. 288 § 1 k.k.

Gruntowna analiza materiału dowodowego niniejszej sprawy wskazuje, że takie zapatrywanie Sądu drugiej instancji nie zasługuje na aprobatę. Nie jest zgodne bowiem z zasadami logiki, wiedzy oraz doświadczenia życiowego określonymi w art. 7 k.p.k. w zw. z art. 410 k.p.k. Słusznie Prokurator Generalny w treści sporządzonego uzasadnienia do kasacji zauważył, że wskazywane przez Sąd odwoławczy pismo z dnia 3 października 2021 r. (k. 19) stanowi odpowiedź na skonkretyzowane zapytanie organu prowadzącego dochodzenie z dnia 21 października 2021 r. (k. 17), w którego to treści nie zawarto sformułowania na podstawie którego można wnioskować, iż celem tego pisma było również uzyskanie ewentualnego oświadczenia w przedmiocie złożenia wniosku o ściganie sprawcy uszkodzenia/zniszczenia mienia w postaci słupków metalowych trwale związanych z gruntem gminnym.

Ze sposobu w jaki zostało zredagowane to ostatnie pismo nie wynika także by organ prowadzący postępowanie przygotowawcze pouczył odpowiednio organ reprezentujący Gminę W. o następstwach prawnych związanych zarówno ze złożeniem wniosku o ściganie, jak i odstąpieniem od złożenia takiego wniosku o ściganie lub też o możliwościach jego cofnięcia, a także o tym w jaki sposób wniosek winien zostać złożony. Stosownie bowiem do treści art. 51 § 1 k.p.k., w imieniu pokrzywdzonego niebędącego osobą fizyczną czynności procesowych dokonuje organ uprawniony do działania w jego imieniu. W realiach zaś przedmiotowej sprawy nie poczyniono natomiast jakichkolwiek ustaleń, czy kierownik komórki organizacyjnej Urzędu Miejskiego w W. legitymuje się stosownym upoważnieniem w tym zakresie.

Stosownie do postanowień art. 12 § 1a zd. pierwsze k.p.k. (w brzmieniu obowiązującym od 5 października 2019 r.), uzyskanie wniosku o ściganie należy do oskarżyciela. Gdy natomiast powodem uzyskania wniosku jest wyłącznie uprzedzenie przez Sąd stron o możliwości zakwalifikowania czynu według innego przepisu prawnego, przewidującego ściganie na wniosek, uzyskanie wniosku o ściganie należy do Sądu (art. 12 § 1a zd. drugie k.p.k.).

Zgodnie natomiast z przepisem art. 12 § 1 zd. drugie k.p.k. na organie ścigania spoczywa obowiązek pouczenia osoby uprawnionej do złożenia wniosku o przysługującym jej uprawnieniu. Tym samym, zarówno przepis art. 12 § 1a zd. drugie k.p.k., jak i art. 12 § 1 zd. drugie k.p.k., przewidują identyczny obowiązek pouczenia osoby uprawnionej do złożenia wniosku o ściganie o przysługującym jej prawie. Jednocześnie wobec wyrażonej w treści przepisu art. 16 § 1 k.p.k. zasady lojalności procesowej stwierdzić należy, iż pouczenie to winno zawierać informację nie tylko o możliwości złożenia wniosku, lecz także o konsekwencjach jego złożenia określonych w art. 12 § 2 k.p.k., możliwości cofnięcia go (lub nie) - art. 12 § 3 k.p.k. oraz o warunkach dokonania tej czynności, tak by podstawą złożenia wniosku o ściganie była swobodnie podjęta decyzja.

Tymczasem lektura akt niniejszej sprawy (protokół - k. 179-180) nie pozostawia wątpliwości, że na rozprawie w dniu 18 maja 2022 r. Sąd Okręgowy w Świdnicy, na podstawie art. 399 § 1 k.p.k., uprzedził strony o możliwości zmiany kwalifikacji prawnej czynu zarzucanego oskarżonemu A. K. poprzez przyjęcie tej kwalifikacji wyłącznie z art. 288 § 1 k.k. W takiej zaś sytuacji, przy równoczesnym ustaleniu przez Sąd *ad quem* innego pokrzywdzonego zarzucanym oskarżonemu przestępstwem, wyczerpującym ustawowe znamiona występkę z art. 288 § 1 k.k., a więc czynu którego ściganie następuje jedynie w oparciu o wniosek złożony przez uprawniony podmiot (art. 288 § 4 k.k.), przyjąć należy, że ziszczyły się warunki zobowiązujące Sąd odwoławczy do podjęcia czynności związanych z uzyskaniem wniosku o ściganie, określone w art. 12 § 1a zd. drugie k.p.k. w zw. z art. 17 § 2 k.p.k. (który to przepis stanowi, że do chwili otrzymania wniosku organy procesowe dokonują czynności zmierzające do wyjaśnienia, czy wniosek o ściganie będzie złożony).

Należy przy tym zaakcentować, że z zasady skargowości wynika, iż obowiązek uzyskania wniosku o ściganie spoczywa wprawdzie na oskarżycielu, wszelako z tego obowiązku nie jest zwolniony także Sąd (art. 17 § 2 k.p.k.). Kwestia ta jest jednolicie interpretowana w orzecznictwie Sądu Najwyższego, zgodnie z którym sam fakt, iż wniosek nie został złożony do chwili rozpoczęcia przewodu sądowego, nie zwalnia Sądu z obowiązku ustalenia woli pokrzywdzonego co do ścigania karnego. W art. 12 § 1 k.p.k. nie zastrzeżono bowiem kompetencji wyłącznie

dla oskarżyciela do możliwości uzyskania wniosku o ściganie od uprawnionej osoby. Jeżeli wniosek taki nie został złożony do rozpoczęcia przewodu sądowego lub okoliczności sprawy wskazujące na możliwość prowadzenia postępowania o przestępstwo „wnioskowe” ujawnione zostały w trakcie postępowania, Sąd nie tylko jest uprawniony, ale wręcz zobligowany, ustalić w tym zakresie wolę uprawnionego. Jedynym zaś czasowym ograniczeniem pozostaje wymóg złożenia wniosku o ściganie do czasu przedawnienia ścigania danego przestępstwa. Inaczej rzecz ujmując, wniosek o ściganie może być złożony na każdym etapie postępowania (zob. m.in. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 21 lutego 1974 r., VI KZP 51/73, OSNPG 1974/5/59; uchwała Sądu Najwyższego z dnia 4 marca 1968 r., VI KZP 30/67, OSNKW 1968, z. 5, poz. 52; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2019 r., II K 6/19), w tym także w postępowaniu odwoławczym (zob. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 1970 r., VI KZP 43/68, OSNKW 1971, z. 7-8, poz. 101; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 2016 r., III KK 452/15), a nawet po jego prawomocnym umorzeniu - o ile nie nastąpiło przedawnienie karalności przestępstwa ściganego na wniosek (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 kwietnia 2000 r., V KKN 29/00; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 maja 2017 r., sygn. IV KK 171/17).

Ostatecznie kwestę tę uregulowano w art. 12 § 1 k.p.k. dodanym ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. (Dz. U. 2019.1694).

Oczywistym w tym stanie rzeczy jest, że w realiach niniejszej sprawy brak było podstaw do umorzenia przez Sąd Okręgowy w Świdnicy postępowania karnego przeciwko A. K. o czyn z art. 288 § 1 k.p.k. w oparciu o przesłankę określoną w art. 17 § 1 pkt 10 k.p.k., w sytuacji, gdy pokrzywdzony podmiot - Gmina W. była uprawniona, także na etapie postępowania odwoławczego, do złożenia wniosku o ściganie popełnionego na jej szkodę przestępstwa. W zaistniałej sytuacji, po ustaleniu faktycznego pokrzywdzonego, Sąd *ad quem* zobowiązany był do samodzielnego ustalenia woli uprawnionego podmiotu reprezentującego tego pokrzywdzonego w zakresie złożenia wniosku o ściganie. Przyjęcie natomiast przez ten Sąd, że pokrzywdzony, należący do podmiotów „fachowych”, posiadając wiedzę o toczącym się postępowaniu karnym w sprawie zniszczenia mienia, będącego jego własnością, świadomie odstąpił od wyrażenia woli ścigania sprawcy popełnionego

na jego szkodę przestępstwa, w świetle zgromadzonych w sprawie dokumentów, przy niewątpliwym braku stosownych pouczeń tego pokrzywdzonego odnośnie skutków prawnych wyrażenia woli lub jej braku w zakresie ścigania sprawcy czynu zabronionego, było nieuprawnione i wynikało z nieprawidłowej, niezgodnej z zasadami określonymi w art. 7 k.p.k., oceny zgromadzonych w sprawie dowodów, zwłaszcza powołanego wyżej pisma Gminy Miejskiej w W. z dnia 3 listopada 2020 r. podpisanego przez Kierownika Biura Infrastruktury i Nieruchomości, przy pominięciu kontekst sporządzenia tego dokumentu jako informacji zwrotnej na konkretne pytania zadane przez organ prowadzący dochodzenie.

Podniesione w kasacji rażące naruszenie prawa procesowego miało, co niewątpliwie, istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku, pozbawiając faktycznego pokrzywdzonego możliwości dochodzenia przysługujących mu praw.

Z tych wszystkich względów konieczne stało się uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi odwoławczemu. Procedując powtórnie sąd ten będzie miał na względzie konieczność przeprowadzenia stosownych czynności wynikających z treści art.12 k.p.k.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

[K.K.]

[ms]